

Un an de la plecarea în eternitate a lui HORIA ARAMĂ

La 23 octombrie 2007, Horia Aramă, neobosit astronaut ajuns dintr-o întâmplare fericită pe Pământ, își relua zborul în spațiu, fără a ne promite că va reveni, personal, dar cărțile ni le-a lăsat. A rămas în urma sa o operă. În necrologul publicat în „România literară”, Mircea Oprea, un valoros autor de SF, scria că Aramă și-a început cariera literară ca poet. Noi spunem că el a fost permanent poetul, nu poți să nu fii poet, dacă ești un adevărat artist, în orice domeniu. În 1966 publica volumul „Moartea păsării săgeată”, volum inclus în bibliografia SF, dar ceea ce reținem este privirea mereu ațintită asupra marii aventuri care este moartea unui om, fie el reprezentat de o pasăre - măiastră, fie om - om. Urmează „Țărnuț interzis”, o altă carte - parabolă, în care „viața fără de moarte”, visul lui Faust de a opri clipa, se întâlnesc cu lumea, cu personajele lui Horia Aramă. Critica remarcă o mână sigură, un scris atent, expresiv la acest autor, aparent prea modest, de fapt un perfecționist, care nu lăsa o pagină fără să o cizeleze până la limita perfecțiunii. În „Verde Aixa” (1976), un corp omenesc este plantat în solul unei planete „inteligente”, astfel că va răsări un copac cu comportament uman. Apoi publică „Colecționarul de insule”, „Insule fericite”, „O insulă în spațiu”, între anii 1981-1991, volume de eseuri cuprinzând utopiile lumii de-a lungul veacurilor, totul scris într-o manieră originală. Avem în față volumele „Noaptea în care a murit luna” și „Dincolo de Paradis” (Ed. Aldopress), „Planeta celor doi sori” (Ed. Noesis),

„Fiul risipitor nu se mai întoarce” (Ed. Hasefer). „Mă las puțin în voia valurilor - închid ochii. Nu mă scufund. Mă joc de-a înecatul”, scria Aramă. Jocul cu moartea este arta însăși. Magdalena Bedrosian îl compară cu autorul „Solaris”ului, Stanislaw Lem, Cristian Tudor Popescu scria că Aramă a reușit să aducă SF-ul românesc în planul valoric european, prin stilul său bine articulat. Au mai scris despre el Geo Șerban, Ștefan Iureș, Marin Bucur, Mirela Roznovanu, Florin Mugur (prieten de o viață, plecat dintre noi în 1991), comen-

tatori din Germania, Japonia SUA, țări unde scrieri ale sale au fost traduse cu succes. Am încheia, parafrazând titlurile, cu totul exemplare, ale volumelor. În noaptea în care a murit luna, Horia Aramă a plecat să caute planeta cu doi sori, poate dincolo de Paradis. Dar, spre deosebire de un fiu risipitor, el nu se va întoarce, pentru că acolo unde se află are liniște și scrie. Noi îl citim, cel puțin ce ne-a lăsat în urmă și este mult ceea ce ne-a lăsat. Mulțumim, Horia Aramă, Zihron Livraha.

BORIS MARIAN

Cuvinte de adio pentru KOHN ALEXANDRU (Sanyi)

A plecat dintre noi, - pe nepusă masă - un prieten pe care abia l-am cunoscut. Nu este un gratuit joc de cuvinte, este chiar adevărat.

Despre KOHN ALEXANDRU, din Arad, chiar știu foarte puține lucruri, nu știu unde și când s-a născut, unde și la ce fel de școli a umblat, nu știu cu ce s-a ocupat sau ce a făcut în viață.

Abia după moartea lui neașteptată, acum câteva zile, pe când era într-o călătorie de afaceri, am aflat că împlinise 74 de ani. Tânăr... după „standardele” comunităților evreiești din România. Sau, cel mult, la vârsta mijlocie.

L-am văzut pentru prima oară acum vreo șase ani, la Timișoara, la una din primele adunări ale renăscutei Mișcări sioniste (din România), una din primele adunări din cele puține care s-au ținut. Mai exact, nu l-am văzut, ci l-am auzit înainte de a-l vedea. Avea o voce agitată, arțăgoasă, provocatoare, chiar agresivă. Așa cum era și omul. Un tip agitat, de luptător, un om al cauzei. Un devotat. Dar imediat mi-a căzut cu tron și, din primul moment în care s-au încrucișat privirile noastre, l-am simțit un prieten. Un prieten cu care ai curajul să mergi la bătaie căci nu te va trăda, nu te va părăsi la greu, nu te va înșela, zicând una și făcând alta. De la acea adunare, ținută la Timișoara (cred că a fost în anul 2002), la care mai erau prezente și active multe personalități ale micii lumi evreiești din România (Itzhak Artzi z.l., rabinul Ernest Neumann z.l., Nicolae Cajal z.l., ș.a.), Sanyi Kohn și-a declarat adeziunea înflăcărată la Mișcarea sionistă. El era un evreu mândru, în sensul direct al expresiei: era mândru pentru faptul că era evreu. Făcea parte din acea categorie de evrei care cred în adevăruri simple, că există „lucruri mult mai prețioase decât viața și mult mai oribile decât moartea”. Era din categoria evreului luptător, dar din acea și mai rară specie care nu vrea să fie general - să comande, ci simplu soldat - ca să lupte. Prietenul meu sionist Kohn Alexandru (Sanyi), soldat în armata care se numește poporul evreu, a murit la datorie. Ne-a părăsit un om de caracter, rebel și generos. Să-l păstrăm în amintire.

TIBERIU ROTH

Publicăm extrase din eseu și reportajul primit de la corespondenta noastră din Rădăuți, *Mălina Anițoaii*, participantă la inaugurarea monumentului funerar al celei care a fost *Tania Grinberg z.l.*

Undeva, departe, un suflet pereche...

Pășesc pe scara blocului și deschid cutia poștală. Îmi lunecă un plic misterios, de culoare albastră. E un albastru deschis cum e cerul uneori în diminețile de noiembrie în Bucovina, când aștepti iarna și deja începi să te gândești la luminile fosforescente ale sărbătorilor. Deschid plicul cu gesturi nervoase, de fapt, mai mult îl sfâșii cum își sfâșie picisa flămândă prada. Mi-e foame de o veste bună, dar... „Vă invităm să participați pe data de 2 noiembrie, orele 12,30, la punerea pietrei pe mormântul din Cimitirul Evreiesc din Rădăuți, al celei care a fost profesor Tania Grinberg...” Urc scările și pătrund în apartament. Mă așez pe canapea și prin minte îmi trec zeci, sute de imagini ale Taniei....

„La noi se spune că atunci când părintele ajunge să-și înmormânteze copilul, soarele trebuie să se ascundă, atât e de mare jalea!”, rețin cuvintele rostite la cimitir de domnul prof. *Iancu Isidor*, președintele Comunității evreiești din Dorohoi, care a oficiat slujba religioasă. Slujba a început, potrivit tradiției, prin rotirea bărbatilor prezenți de șapte ori în jurul mormântului și aceasta este, potrivit celor spuse de domnul Isidor, „pentru a înțeleni în sufletele, în conștiințele celor care sunt, să vadă - că din toată petrecerea cea mare care a fost atunci când ți-ai legat destinul de cineva, vii aici și, tot prin asemenea legământ, lași celor care vin să asiste la această ceremonie un gust amar. Dar acesta este sfârșitul omului!”. Omagiind-o pe cea dispărută, vorbitorul a mai spus: „Numai faptul că dumneavoastră sunteți atât de mulți neevrei este o dovadă a faptului că noi nu avem nimic să ne reproșăm reciproc, să reproșăm credinței celuilalt, participăm împreună și la bucurii și la necazuri. Ați venit să vedeți unde se termină drumul și poate de aici încolo să faceți pentru dumneavoastră și pentru ceilalți mai multe lucruri bune”. *Tania Grinberg* a fost evocată de primarul municipiului Rădăuți, *Aurel Olărean*, de reprezentantul F.C.E.R., *Mircea Abramovici*, și de *Lavi Ben Hur*, întreprinzător israelian. Din partea F.C.E.R. a mai participat și *Talic Tenenhaus*. În aceeași zi a mai fost oficiată o slujbă la mormintele părinților președintelui Comunității Evreiești din Rădăuți, *Igo Koffler*, organizatorul ceremoniei de inaugurare a pietrei funerare pentru *Tania Grinberg*. La final, s-a rostit și o rugăciune pentru victimele Holocaustului.

Unul dintre visurile *Taniei Grinberg* era acela de a renova Templul Evreiesc din localitate. La reuniunea de duminică, primarul municipiului Rădăuți, *Aurel Olărean*, a spus că Templul este cuprins într-un proiect de renovare.

MĂLINA ANIȚOAI

Biografia unui evreu din România secolului XX

În urmă cu doi ani, fiind în vizită în Israel, o bună prietenă mi-a dat un text care cuprinde biografia tatălui ei și, după ce m-a rugat să-l citesc, eventual să încerc să-l valorific. L-am recitat de curând și socotesc că este exemplar pentru o mare parte dintr-o anumită categorie a populației evreiești a primei jumătăți a secolului 20, motiv pentru care am încercat să-l redactez pentru a-l putea eventual publica.

David Segal s-a născut la Botoșani, la 15 martie 1894, fiind mezinul unei familii de șapte copii, în casa unui croitor modest, foarte religios.

După terminarea celor 4 clase primare, a început ucenicia la un tipograf și cu timpul a devenit cel mai bun zețar din oraș, meserie care l-a ajutat să aibă acces și să citească tot ce-i cădea în mână. Astfel, ca autodidact, cu un interes deosebit pentru cultură, a dobândit cunoștințe temeinice în diverse domenii.

La izbucnirea războiului mondial, fiind soldat în termen, a fost trimis pe front și în luptele de la Mărășești a fost rănit la brațul stâng, internat apoi la Bacău, operat și ulterior reoperat din cauza unei schije. A păstrat amintirea vizitei la spital a frumoasei Regine Maria, despre care multă vreme le-a povestit copiilor săi.

Timpul nu stătea pe loc: izbucnise revoluția în Rusia și tânărul zețar, înflăcărat de idei aflate din cărțile citite, dezertează împreună cu un camarad din armată, în ciuda faptului că avea deja o poveste de dragoste cu o fată - cea mai frumoasă din oraș - cum zicea el. Cei doi dezertori trec Prutul printr-un vad cunoscut de un ghid ocazional bine plătit și reușesc, trecând prin Basarabia, să ajungă în plină revoluție la Odesa unde găsec batalionul revoluționar românesc condus de Gheorghe Bujor. Aici lucrează sub nume fals - Leibovici - atât ca tipograf, cât și în alte activități mai mult sau mai puțin clandestine și ajunge cu diferitele sale misiuni până la Țarigrad - Stalingrad, actualul Volgograd, și apoi la

Moscova, unde l-a văzut și auzit vorbind pe Lenin. Din motive neclare, o posibilă neîncredere din partea autorităților, sau dorul de iubita sa, se întoarce acasă, după ce este arestat la Lvov, de unde reușește să evadeze.

„S-ar părea că este povestea unui aventurier și nu a unui om pașnic și bun, aparent naiv, așa cum a fost tatăl meu”, scrie fiica lui în textul pe care mi l-a încredințat.

Pe căi oculte, cu multe greutăți, ajunge la București, se angajează ca tipograf la Editura Socec, dar se simte tot timpul urmărit de Siguranță și continuă să trăiască într-un fel de clandestinitate. În cele din urmă, se întoarce la Botoșani unde se însoară cu iubita lui. Tremură de frică chiar și sub Hupa (baldachin). Continuă să lucreze ca tipograf. Orașul fiind relativ mic, cu ajutorul unei rude mai bogate, aranjează ca poliția să nu-l caute. I se nasc două fete și se ocupă intens să le învețe încă din fragedă copilărie să citească, el însuși continuând să frecventeze vestita bibliotecă „Cercul de lectură”, care a constituit mai târziu baza de cărți a bibliotecii orașului Botoșani. Cu toate riscurile pentru familia sa, continuă să dea bani pentru Ajutorul Roșu. Era cam pe la mijlocul anilor '20 și în fiecare an trebuia să se prezinte la control cu livretul militar, știind ce probleme mari ar fi putut avea. Dar autoritățile au fost „ajutate” să închidă ochii și astfel a putut să-și vadă de treabă. Ascensiunea fascismului în Germania, ca de altfel în toată Europa, a început să-și arate colții și chiar cei pe care nu-i preocupa politica au început să înțeleagă și să resimtă urmările sale nefaste. Totuși, în 1934, David Segal reușește împreună cu un coleg de breaslă să-și încropească o tipografie proprie - Argus - tipografia lucrătorilor asociați, intrând astfel în concurență cu celelalte tipografii din oraș.

În 1940, când apropiatul război bătea la ușă, David Segal este arestat, ținut în beciul Chesturii, apoi dus în lagărul din Miercurea Ciuc, la Caracal și în sfârșit la

Târgu Jiu, în lagărul deținuților politici, al comuniștilor, chiar în grupa lui Gh. Gheorghiu Dej. Gh. Apostol ș.a. Ulterior, lagărul este strămutat peste Nistru, la Vapniarka, unde face greva foamei și organizează un comitet al deținuților, opunându-se astfel exterminării prin alimentația cu mazăre furajeră. Pachetele și banii trimiși de acasă, dinții de aur din gură, pe care i-a valorificat, l-au menținut în viață. Ulterior, este transferat la Grosulovo, unde comandantul este mult mai omenos și, în vara anului 1944, odată cu deplasarea frontului spre apus, lagărul a fost din nou mutat la Târgu Jiu. După 23 august 1944 este eliberat, vine acasă și-și reia activitatea la tipografie alături de asociatul român, care se dovedise a fi om de treabă în absența proprietarului. Bineînțeles că a reluat de astă dată în mod legal și activitatea în partid. Dar cu mult încă înainte de naționalizare, în 1946, fiind socotit exploator, i s-a cerut să renunțe la tipografie, fapt care l-a afectat în mod deosebit, dar s-a supus în tăcere la această încercare. Ulterior, s-a ocupat de organizarea unei tipografii de stat și a ocupat diverse funcții în cooperarea meșteșugărească. A fost președintele Comunității evreilor din Botoșani, funcție onorifică pe care a îndeplinit-o cu plăcere.

A urmat boala de inimă care l-a răpus.

Fica sa a reținut următoarele cuvinte ale lui David Segal: „De două ori m-a înșelat viața - i s-a confesat el - „prima oară, atunci când am luptat pentru un ideal care s-a dovedit a fi o ficțiune și, a doua oară, atunci când am crezut că boala de inimă înseamnă o moarte ușoară”.

A fost înmormântat după toate datinile evreiești (nu o ceremonie comunistă, cum ar fi dorit cei de la partid) în cimitirul din Botoșani, într-o parcelă centrală. Acolo se odihnește neastâmpăratul David Segal - Dudaș - așa cum i se zicea în viață.

Dr. MIRJAM BERCOVICI